

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) kiittää mahdollisuudesta lausua lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamista. Karvi on arvioinut lukion opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpanoa ja tavoitteiden saavuttamista muun muassa tarkastelemalla paikallisten opetussuunnitelmien valmistelua, uudistuksen tavoitteiden toteutumista, kuten oppimisen tuen toteutumista lukiokoulutuksessa (Saarinen ym. 2023, Hellgren ym. 2024).

Esityksessä kuvatut lakimuutokset kehittävät lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa, mutta Karvin näkemys on osittain varauksellinen. Uudistuksien vaikutuksia on kuvattu esityksessä, mutta niitä on vaikeaa täysin ennakoida. Hallituksen esityksessä eduskunnalle lukiolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta on havaittavissa pientä kielellistä huolimattomuutta, mutta se antaa kuitenkin luotettavan kokonaiskuvan uudistuksista.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Tavoite vahvistaa ja kehittää oppimisen tukea lukiokoulutuksessa on kannatettava, mutta esityksestä saa käsityksen, että tällä hetkellä voimassa olevan lain mukainen kaikkien opiskelijoiden oikeus erityisopetukseen kaventuisi. Tärkeää on vahvistaa lukiolaisten oikeutta oppimisen tukeen säätämällä opiskelijoiden oikeudesta tukiopetukseen.

Karvin arviointitulosten mukaan oppimisen tuen määrittelyä tulisi tarkentaa (Hellgren ym. 2024). Oppimisen tuen ja erityisopetuksen erottaminen 28 § ja 28 a §:n selkeyttää niiden välisiä suhteita, mutta vaarana on oppimisen tuen saavutettavuuden kapeutuminen. Käsitteiden määrittely tukee vastuiden ja roolien selkeyttämistä sekä toiminnan suunnittelua. Siten Karvi pitää käsitteiden määrittelyä tärkeänä, mutta se itsessään ei vielä johda siihen, että opiskelijat oikeasti saavat tarvitsemansa tuen.

Lukiouudistuksen arvioinnin (Hellgren ym. 2024) tulokset osoittavat, että oppimisen tuen toteuttaminen on lähtenyt lukioissa hyvin liikkeelle ja sille on tarvetta. Arvioinnin tulokset osoittavat, että yksi oppimisen tuen toteuttamisen esteistä on puutteellinen tiedonsiirto nuorten siirtyessä peruskoulusta lukioon. Karvi kannattaa tiedonsiirron normittamista, jolloin opiskelijan aikaisemmat oppimisen tuen päätökset tulevat lukioiden tietoon. Tärkeää on myös oppimisen tuen tarpeen uudelleen arviointi opintojen alussa sekä tuen toteuttamisen arviointi ja seuranta lukiokoulutuksen aikana.

On syytä pohtia, millaisia vaikutuksia on oppimisen tukeen liittyvällä hallintopäätöksellä. Se turvaa opiskelijoiden oikeutta saada erityisopetusta, mutta onko vaarana lisääntyvä byrokratia?

Lakiuudistus ei itsessään johda siihen, että tukea toteutetaan lukioissa henkilöstön yhteisvoimin ("koko lukio tukee" -ajattelu). Oppimisen tuki vaatii huomattavasti enemmän kehittämistä lukioiden arjessa. Karvin lukiouudistuksen arvioinnin mukaan (Hellgren ym. 2024) lukiot ovat oppimisen tuen osalta hyvin erilaisissa tilanteissa ja tarvitsevat ohjausta ja tukea sen kehittämiseen.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Karvi pitää tärkeänä, että lukiokoulutuksen järjestäjäverkko kattaa koko maan, ja lukiokoulutuksen saavutettavuus on tasavertaista kaikkialla Suomessa. Lukiouudistuksen arvioinnin (Saarinen ym. 2024) tulokset osoittavat, että suuri osa lukiokoulutuksen järjestäjistä on huolestunut opiskelijamäärien vähenemisestä tulevina vuosina tai vuosikymmeninä ja sen vaikutuksista lukiokoulutuksen järjestämiseen. Vastaajat pohtivat lukiokoulutuksen järjestämisen reunaehtoja ja esille nousi myös sen merkitys pienten paikkakuntien perusopetuksen järjestämiseen turvaamiseen. Vastauksissa esille tuli myös mahdollinen yhteistyö naapurikuntien lukioiden ja toisen asteen koulutuksen kanssa.

Karvi kehottaa huolelliseen erilaisten rahoitusperusteiden vaihtoehtojen tarkasteluun. On myös tärkeä pyrkiä ennakoimaan, kuinka eri vaihtoehdot vaikuttavat lukiokoulutuksen järjestämiseen. Lukioverkon kehittämistä, lukioiden yhdistämistä ja lakkauttamista määrittävien kriteerien on oltava monipuoliset eikä kehittämistä tulisi tehdä pelkästään talous edellä.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Esitys englanninkielisestä lukiokoulutuksesta on moniulotteinen ja ehdotukseen sisältyy haasteita, jotka tulee huomioida kehittämisessä. Esitys mahdollistaa yhdenvertaisemman opintopolun, mikäli opiskelijan koulukieli on ollut englanti jo aiemmin. Se turvaa sivistykselliset oikeudet ja antaa opiskelijoille laajemmat mahdollisuudet suorittaa ylioppilastutkinto omista lähtökohdistaan.

Yhdenvertaisuuden turvaamiseksi on tärkeä pitää selkeänä, keille tutkinto on tarkoitettu, ja mitkä ovat osallistumisen kriteerit englanninkieliselle tutkintolinjalle.

Esityksessä jää hieman epäselväksi uudistuksen tosiasiallinen tarve, sillä Bacalaureate-, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto tuottavat samat oikeudet jatko-opintoihin hakeutumiseen kuin laissa tarkoitettun ylioppilastutkinnon suorittaminen. Olisi tärkeää arvioida, voitaisiinko jo aiemmin rakennettuja järjestelyjä hyödyntää nykyistä laajemmin, ja missä määrin aiemmat vaihtoehdot eivät ole sovellu niiden englanninkielisten opiskelijoiden tarpeisiin, joille uudistus on kohdennettu.

On huomioitava, että muutos vaatisi resursseja tutkinnon kehittämistyöhön sekä lisäisi kustannuksia lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnossa. Lisäksi uudistuksen rahoituksessa tulee huomioida mahdollinen opettajien lisäkouluttautuminen ja englanninkielistä koetta arvioivien sensorien tarve. Uudistuksen resursointia tulee arvioida myös henkilökunnan työmäärän kannalta (Hellgren ym., 2024). Uudistukselle esitetty aikataulu voi osoittautua haasteelliseksi moninaisten kehittämistarpeiden vuoksi.

Englanninkielisen lukiokoulutuksen resursointi tulee turvata sille kohdennettuna omana rahoituksena. On tärkeä arvioida, kuinka laaja kysyntä englanninkieliselle lukiokoulutukselle on, jotta sen järjestäminen on taloudellisesti kannattavaa haastavassa taloustilanteessa. Mikäli muutos toteutuu, englanninkielisen lukiokoulutuksen toimivuutta tulee arvioida muutaman vuoden kuluttua.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Taito- ja taideaineiden aseman vahvistaminen ja selkeyttäminen lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnossa on lähtökohtaisesti kannatettava tavoite. Taito- ja taideaineet ovat jääneet yo-tutkintoaineisiin verrattuna heikompaan asemaan, koska ylioppilastutkinnolla ja siihen sisältyvillä oppiaineilla on erityisasema esimerkiksi korkeakoulujen valintamenettelyissä.

Taito- ja taideaineet sisältyvät lukiodiplomijärjestelmään, joka jäänyt rinnakkaiseksi – osittain toimivaksi, osittain puutteelliseksi – järjestelmäksi lukion opetussuunnitelman perusteiden ja ylioppilastutkinnon välimaastoon. Tältä pohjalta Karvi näkee, että lukiodiplomien aseman vahvistaminen on oikeansuuntainen tavoite. Kolme uutta ylioppilaskoetta – musiikki, kuvataide, liikunta – saattavat tuoda monille opiskelijoille mielekkyyttä lukio-opintoihin ja ylioppilastutkintoon. Kyseisten oppiaineiden aseman vahvistaminen voi parhaimmassa tapauksessa myös tukea opiskelijoiden hyvinvointia.

Lakiehdotuksessa esitelty tavoite edellyttää kuitenkin resurssien kohdentamista eri toimijatasoille. Tarvitaan myös lukiodiplomien, uusien yo-kokeiden ja arviointikäytäntöjen kehittämistä, koska osaamisen arviointi taito- ja taideaineissa on luonteeltaan hyvin erityyppistä kuin perinteisissä yo-

tutkintoaineissa. On huolehdittava siitä, että ylioppilaskokeet eivät kapeuta taide- ja taitoaineiden luonteita, ja niihin liittyviä tekemisen tapoja, luovuutta ja mielekkyyttä. Ehdotukseen sisältyvä ajatus kaksiosaisesta ylioppilaskokeesta, joka koostuisi sekä valmistavasta osasta että koe-tyyppisestä osasta on kannatettava. Kokeen kehittämisen ja yhdenvertaisen toteuttamisen kannalta tämä on kuitenkin haastavaa. Taito- ja taideaineiden kokeen kehittäminen, joka on mielekäs, luotettava ja kansallisesti yhdenvertainen osaamisen mittari, ei ole yksinkertaista. On tärkeää, että kokeisiin luodaan toimiva, mutta kuitenkin kustannustehokas ja kevyt arviointimenettely. Kuten ehdotuksessa todetaan, kokeiden kehittäminen ja toteuttaminen vaatii jo yksinomaan ylioppilastutkintolautakunnan resurssien huomattavaa vahvistamista. Se vaatii myös laajaa kentän toimijoiden valmistautumista ja täydennyskouluttamista.

Kolmen lukiodiplomin aseman vahvistaminen herättää tiettyä huolta niistä lukiodiplomeista, joita ei sisällytetä ylioppilastutkintoon (kotitalous, käsityö, media, teatteri, tanssi): Riski on olemassa, että kyseisten lukiodiplomien asema jää entistä epämääräisemmäksi, minkä vuoksi niiden asemaa on arvioitava jossain vaiheessa kaavaitujen muutosten toteutumisen jälkeen.

Lakiehdotuksessa esitetyjä ylioppilastutkintoon kohdistuvia uudistuksia olisi myös muuten syytä arvioida niiden voimaantulon jälkeen. Uudistuksilla voi olla seurauksia, joita on vaikea ennustaa etukäteen. Uudet yo-kokeet tulevat esimerkiksi vaikuttamaan lukio-opiskelijoiden koevalintoihin: Tulevatko ne mahdollisesti vähentämään joidenkin nykyisten kokeiden suoritusmääriä?

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

7. Muut kommentit

-

Saarinen Jaana
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus